

УДК 94(477.46)(092)

Лев Платонович Симиренко: життя та діяльність

В.В. КАРПЕНКО

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна,
E-mail: karpenko_viktoriya@mail.ru

Авторське резюме

Стаття присвячується життю та діяльності неоднозначної постаті на тлі української історії: представника купецької гільдії, революціонера, науковця Лева Платоновича Симиренка. У статті автором здійснено спробу відтворити об'єктивний історичний портрет відомого українського помолога Л. Симиренка. На основі використання архівних джерел та літератури проаналізовано ключові моменти життя науковця. Здійснена спроба доповнити історичний портрет, яка підсилюється особливістю його життєвого шляху: студент-революціонер, політичний в'язень, науковець. Виділено фактори, що впливали на становлення та життєвий шлях особистості, визначено вплив науковця на суспільно-політичні процеси України в другій пол. XIX – на поч. XX ст. У роботі підкреслено особливі людські риси характеру вченого, його активну революційну та наукову діяльність. Наводиться коротка характеристика сімейних відносин Л. Симиренка, яким дослідники не приділяють значної уваги. Дано оцінку його внеску у розвиток вітчизняної науки через створені ним Мліївський помологічний розсадник, школу садівництва та наукові доробки. На базі яких була вихована ціла плеяда вітчизняних науковців.

Ключові слова: Лев Симиренко, династія, політичні процеси, заслання, Сибір, «король садівництва».

Lev Rakhmanov Symyrenko: the life and career

V.V. KARPENKO

Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university, Uman, Ukraine,
E-mail: karpenko_viktoriya@mail.ru

Abstract

The article is dedicated to the life and work of controversial figures on a background of Ukrainian history: a representative of a merchant guild, revolutionary, scholar Leva Platonovich Symyrenka. In the article the author makes an attempt to recreate an objective historical portrait of the famous Ukrainian pomoloha L. Symyrenka. Through the use of archival sources and literature analyzes key moments scientist. An attempt was made to supplement the historical portrait which increases feature of his life: a student revolutionary, political prisoner scholar. The factors affecting the formation and life of the individual, the influence of a scientist on the socio-political processes Ukraine in the second half XIX – at the beginning of the XX century. The paper emphasized the particular human traits scientist, his active revolutionary and scientific activities. We give a brief description of family relationships L. Symyrenka that researchers do not pay much attention. The estimate its contribution to the development of national science because they created Mliiyvskyy pomolohichnyy nursery, School of Horticulture and scientific elaboration. On the basis of which was brought up a whole galaxy of national scientists.

Key words: Lev Simirenko, dynasty, political processes, reference, Siberia, gardening «king».

© В.В. Карпенко, 2014

Постановка проблеми. Питання про роль особистості історії сьогодні не може бути витлумачено однозначно. Історія створює особистість чи особистість пише історію? Роль особистості в історії дуже висока, «історія не пам'ятає натовпу». Помітний слід в історії здатна залишити саме яскрава особистість, а не безлика маса чи слабка особа.

Цікавим є той факт, що доля великих особистостей часто трагічна. Їх доля тісно пов'язана з тими умовами, за яких вони жили і творили. Важливість історичних обставин у долі людини неможливо переоцінити. І чим більше стресовими, екстремальними є ці обставини, тим більший вплив вони чинять на долю людини, на формування її особистості. Історія і особистість, а також доля людини нерозривно пов'язані і взаємно впливають одне на одне.

Такою визначною особистістю постає Лев Платонович Смиренко – представник славної української династії. Династія Смиренків сяяла на небосхилі української історії цілим сузір'ям багатьох зірок першої величини. Коріння її пронизує всі часові історичні пласти нашої держави, починаючи з часів козацтва, чумакування і кріпацтва до започаткування промисловості і промислового садівництва. Садівництво проходить крізь усі покоління Смиренків. Серед видатних діячів минулого ім'я Лева Платоновича Смиренка займає особливе місце у розвитку плодівництва. Він стояв біля витоків світової науки садівництва, але й являється засновником вітчизняного промислового плодівництва та помології.

Аналіз досліджень і публікацій. У радянський час тема родини Смиренків не досліджувалася, радянська історіографія обходила увагою діяльність Лева Платоновича Смиренка і його внесок в наукове життя суспільства. Ситуація змінилася з посмертною реабілітацією його сина – Володимира Левковича Смиренка у грудні 1957 р. Дослідження проблеми стало предметом наукового вивчення багатьох науковців [1; 4; 9; 10; 18; 20; 22; 23; 25; 26; 28; 30]. До ґрунтовних праць з даної проблематики слід віднести історико-публіцистичні праці П. Вольвача [6-8] та Ю. Ковтуна [21]. У названих виданнях репрезентовано значний фактичний матеріал з життя та діяльності Лева Платоновича, тому вони є джерелами історіографічного аналізу.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі багатого фактичного історіографічного матеріалу проаналізувати життєвий шлях Л. Смиренка, вказати на фактори, що впливали на становлення його особистості.

Виклад основного матеріалу. Народився Лев Платонович Смиренко на хуторі Мліїв, що неподалік міста Городище на Черкащині (тоді Київської губернії Черкаського повіту). Батько, Платон Федорович, вихованець Па-

ризької політехніки, не тільки вивчав у Франції цукровиробництво і машинобудування, а й опанував досвід французьких фахівців садово-паркової культури та новітні досягнення садівничої науки. Мати, Тетяна Іванівна Овчиннікова, була високоосвіченою жінкою, прекрасним вихователем, другом і порадиником своїх дітей, користувалася в них великим авторитетом.

У сім'ї Смиренків дітям прививалася повага до старших, до минулих поколінь. Виховувалися у кращих українських народних традиціях, шанувалися українська культура.

Старший син Платона Федоровича і Тетяни Іванівни – Лев, навчався у приватній гімназії імені Кнері в Одесі, яку закінчив у 1872 р. із золотою медаллю. Того ж року вступає до Новоросійського університету на техніко-агрономічне відділення фізико-математичного факультету [6, с. 201]. Тут він познайомився з відомим революціонером Андрієм Желябовим, який стане його родичем по лінії Яхненків.

У 1874 році Лев Смиренко перевівся на природничо-математичний факультет Київського університету. Там він долучається до молодіжного народницького руху. Знайомиться з братами Іваном і Володимиром Дебагорій-Мокрієвичами, які залучили його до революційної діяльності, включили до Київського молодіжного гуртка. Його друзями і соратниками стали революціонери-народники – брати Дебагорій-Мокрієвичі, В. Осинський, Д. Лизогуб, І. Білоконський та ін. [21, с. 137].

У середині 70-х років XIX ст. царизм розпочинає політичні репресії, так звані процеси «50-ти» та «193-х», відомі як суди проти народників [5]. У Київському університеті розпочинається наступ на студентів-українофілів. Щоб уникнути виключення та арешту, в 1878 р. Лев Смиренко переводиться до Новоросійського університету, який закінчив у 1880 р. [13, арк. 2].

У 1879 р., за особливим розпорядженням III відділу власної Його Імператорської Величності канцелярії за Левом Платоновичем Смиренком, як за членом партії соціалістів, встановлювався поліцейський нагляд [14, арк. 1].

Напередодні екзаменів його заарештували, на випускні іспити він приходить у супроводі жандарма. Слідство не виявило жодних доказів і Лева Смиренку дозволяють повернутися на батьківщину – у Мліїв.

У листопаді 1879 р. в родинному будинку Смиренків, де часто збиралася молодь та зберігалася нелегальна література, було проведено обшук, вилучено цілу підводу паперів та книг, серед яких був і нецензурований примірник «Кобзаря» Т. Шевченка. За ці папери Лева знову арештували [14, арк. 10 – 11]. Він навіть не зміг попрощатися зі своєю першою коханою дівчиною – Оленою Уваровою, так швидко його відправили до київської в'язниці,

де він пробув кілька місяців 1879 – 1880 рр.

У 1880 р. за адміністративним розпорядженням без суду (бо для суду було обмаль доказів про революційну діяльність), Лева відправляють спочатку до пересильної в'язниці Мценська, а потім по етапу – потягом, баржею, кіньми, а останні сотні кілометрів пішки – до Красноярська, пізніше до Балаганська [16, арк. 6].

У 1883 р., уже перебуваючи на засланні, Лев Смиренко одружується з відомою польською революционеркою Альдоною Емилівною Гружевською (за першим чоловіком Глаз(с)ко), з якою він познайомився на етапі з Мценської в'язниці до Сибіру [27, с. 18].

Політичні в'язні за царату в тюрмах і на засланні вивчали іноземні мови, робили наукові відкриття, планували революції тощо. Тож і не дивно, що Лев Смиренко стільки встиг, перебуваючи на засланні [28, с. 9]. У мценській в'язниці він, користуючись доброзичливістю тюремщиків, біля стін тюрми облаштував город, де вирощує овочі і квіти. Уже 27 січня 1881 р. вчений заносить до свого щоденника, на його думку, визначну подію – посадив корінь цикорію-салату з надією через тиждень здивувати своїх товаришів по засланню дивовижною стравою [21, с. 302].

Більшість засланців від приниження й нудьги не знають куди себе подіти, впадають у відчай. «На деяких просто жаль дивитися, – нотує Смиренко, – а деякі навіть божеволіють, кінчають життя самогубством». Лев Платонович, щоб запобігти такому стану, працює цілими днями, а вночі веде записи про громадську діяльність, матеріальну і моральну сфери життя в засланні. Пильно слідував за подіями, які відбувалися у центральній частині європейської Росії, хоча й новини до Красноярська доходили з місячною затримкою [12]. Ведучи облік та аналіз сибірських засланців, допомагав деяким з них матеріально, незважаючи на своє досить скрутне матеріальне становище.

Красноярський період заслання висвітлює щоденник вченого, оригінал якого зберігається в Харкові у Софії Львівни Смиренко, доньки від шлюбу Лева Платоновича і Софії Хорішман. Вперше він був опублікований у праці Ю. Ковтуна «Сузір'я Смиренків» [21, с. 292 – 376]. Про внесок Смиренка в розвиток садівництва Красноярського краю свідчать дані сучасних сибірських краєзнавців. Як пише Неллі Лалетіна у своїй книзі «Яблочный спас. Из истории садов Красноярья»: «Лев Платонович Смиренко працював в оранжереї місцевого промисловця і мецената Кузнецова, в саду якого квітли троянди, а до сімейного столу подавали з власної оранжереї ананаси, лимони й апельсини. Сибіряки до цього часу з теплотою згадують українського садівника як одного з

першопрохідців садівничої ниви Красноярського краю, де сьогодні щорічно квітнуть понад 26 тисяч гектарів приватних і громадських садів.

Про дружину Лева Платоновича – Альдо-ну Гружевську відомо, що народилась вона 25 квітня 1857 р. у знатній польській сім'ї у Млядово Ковельської губернії. Навчалася в монастирському пансіоні, елітному жіночому Маріїнському інституті у Вільно та Петербурзькій військової медико-хірургічній академії. Альдона Емилівна була ватажком дівочої групи Польської соціалістичної комуни. З кінця 80-х років XIX ст. жила у Києві, померла 26 березня 1934 р. [17, арк. 6].

У Лева Платоновича і Альдони Емилівни було четверо дітей: Платон (1886 – 1886), Тетяна (1887 – 1973), Платон (1888 – 1952), Володимир Левкович (1891 – 1938).

Перший син Платон, названий на честь діда, народився у подружжя в Сибіру 1886 р. і помер ще немовлям. Його смерть викликала затяжну депресію у матері і Лев побоювався, що вона накладе на себе руки [16, арк. 19].

У Лева Платоновича загострилися хвороби, набуті по етапах і в'язничих казематах. Навіть для такої загартованої, стійкої людини та вродженого оптиміста, яким був Лев Смиренко, останній рік сибірського заслання виявився найдовшим і найбільш нестерпним.

У листі від 3 червня 1886 року Альдона Емилівна вперше за вісім років звернулася до влади, в якому вона просить іркутського генерал-губернатора дозволити їй із чоловіком виїхати до Красноярська 15 серпня [16, арк. 19]. «Наше подальше перебування у Балаганську, – пише вона, – через особисте горе – смерть нашої єдиної дитини – стало до найвищого ступеня важким, а для мене особисто просто небезпечним» [27, с. 19].

Смиренко щоденно оббивав пороги місцевої поліції, слав листи й заяви до високих чиновників у Красноярськ та Санкт-Петербург. Він добре знав, що затримка з від'їздом із Сибіру хоч на тиждень-два рівноцінна ще одному року заслання. Адже з настанням ранніх осінніх морозів замерзали сибірські ріки – ці єдині життєдайні транспортні артерії краю. Подружжя Смиренків, добре знаючи примхи сибірського клімату, поспішало вирватися з заслання до настання морозів.

Постійні звернення матері Лева Смиренка, Тетяни Іванівни, до високих урядовців також посприяли поверненню з Сибіру сина та незнайомої для неї невістки [15, арк. 116-117]. Вона забезпечила дітей необхідними коштами на дорогу. 12 грудня 1886 року Лева та Альдоні дозволено було повернутися до Млієва [15, арк. 120-124].

Тетяна Іванівна зустріла невістку як рідну дочку. Жінки відразу сподобались одна одній. Тепло, ніжність і шанобливе ставлення до

невістки Тетяна Іванівна зберегла аж до самої смерті.

У Млієві в подружжя народилося троє дітей. Альдону Емилівну гнітила бездіяльність, вона все більше та більше почувалася ніяково в ролі поміщиці. Вона з дітьми виїхала з Млієва і почала працювати в підпільній організації «Червоного хреста», спочатку в Полтаві, а згодом у Києві [19, с. 92]. Як вдалося з'ясувати завдяки джерелам, Альдона Емилівна з дітьми проживала у Києві за такими адресами: вул. Жилианська, 31, вул. Тарасівська, 23-25 [1-3], Львівська, 14а [24, с.81.].

З кінця 90-х років XIX століття у подружжя Лева та Альдони Симиренків розладналися сімейні стосунки. За наполяганням матері Лева, Тетяни Іванівни, вони офіційно не розлучилися. Пізніше між подружжям, мабуть, все-таки існувала якась обопільна згода. Альдона Емилівна лишилася єдиною вінчаною дружиною Лева Платоновича.

Виїхавши наприкінці 1890-х років з Платонового хутора, Альдона Емилівна, як високоінтелектуальна особистість та любляча мати, не лише не перешкоджала дітям спілкуватися з батьком, але й вельми сприяла цьому. Всі вони, навіть у дорослому віці, досить часто бували і подовгу жили у симиренківській садибі у Млієві. Онука Симиренків, Тетяна Володимирівна засвідчувала: «Альдона Емилівна і Левко Платонович не розлучилися і зберегли дружні стосунки до кінця життя. Діти поважали рішення батьків і залишилися у близьких стосунках з обома» [27, с. 19].

У 1887 році Лев Симиренко, повернувшись на рідну українську землю із заборонаю проживання у великих містах, стає не тільки продовжувачем родинних здобутків у галузі садівництва, а й підіймає цю галузь на найвищий щабель світового рівня. Він вирішив зібрати з усього світу найкращі сорти плодових, ягідних, квіткових і декоративних рослин, акліматизувати їх у місцевих умовах, дослідити їх властивості і накреслити план схрещування одних сортів з іншими з метою створення нових місцевих або пристосованих до українського ґрунту сортів [26, с. 30].

Лев Платонович створює помологічний розсадник, організовує колекційний сад (за теперішньою термінологією – генетичний банк садівництва), в якому було зібрано понад 3 тисячі сортів вітчизняного і зарубіжного походження, в тому числі 900 сортів яблунь, понад 800 – груш, 350 – вишень і черешень, 165 – агрусу, 115 – бросквин, 56 – жерделі, 63 – порічок, 927 – різних форм троянд, 350 видів шпилькових дерев і кущів. Усього ж у маточних насадженнях розсадника вивчалася близько 3000 сортів рослин. Широковідомий сорт яблук Ренет Симиренка, названий на честь батька, дякуючи Леву Симиренку було створе-

но в Млієві і розповсюджено в багатьох країнах світу [26, с. 31].

Велику увагу приділяв Лев Симиренко Млієвській школі садівництва та народній школі для селян, де теж вивчалася садівництво.

Найбільшу частку своєї винятково плідної творчості він віддавав всебічному вивченню сортів плодових і ягідних культур, обґрунтуванню біолого-господарських чинників добору їх для промислових садів. Водночас варто наголосити, що в часи Лева Платоновича ніхто серед видатних учених так глибоко та всебічно не досліджував проблеми економіки і організації промислового садівництва як він, ставши безперечним фундатором у цій сфері [31, с. 10].

Крім практичної праці у розсаднику та школі садівництва, Лев Симиренко приділяє багато уваги науково-теоретичним справам, бере участь у численних виставках і отримує найвищі нагороди. На виставках у Російській імперії та за кордоном діяльність ученого оцінили достойними нагородами, включаючи Велику золоту медаль 1894 року в Парижі. З легкої руки деяких газетярів Л. Симиренка називають «королем садівництва», що дещо не личить людині, яка боролася з самодержавством і царизмом. Тому вчений, який мав прекрасне ім'я, що не потребувало епітетів, був названий «Левом українського садівництва» [29].

Лев Платонович Симиренко був не тільки чудовим практиком, а й відомим теоретиком. Він є автором низки наукових праць. У 1902 р. був опублікований його «Генеральний каталог плодових дерев». Праці вченого щодо районування плодово-ягідного асортименту, агротехніки посадки і вирощування не втратили своєї актуальності і сьогодні.

Протягом даного періоду вчений постійно відчував підтримку і турботу своєї другої, неофіційної дружини. Перше кохання Симиренка, Олена Олександрівна Уварова, ніби спокутуючи свою провину за те, що не поїхала за коханим до Сибіру, стає другом і помічником Лева Платоновича в його наукових і господарських справах [21, с. 185].

У 1912 р. Лев Симиренко видає свою фундаментальну унікальну роботу «Кримське промислове садівництво», якій було віддано два десятиліття, з приміткою «Світлої пам'яті незабутнього друга Олени Олександрівни Уварової-Симиренко». Вихід книги визнано подією світового масштабу [25, с. 70].

Олена Олександрівна нібито перед смертю заповіла своїй подрузі Софії Хорішман берегти Лева Платоновича і доглядати за ним. Так 26-літня млієвська вчителька з Харкова стає спочатку другом, а потім і коханою дружиною 50-літнього вченого. У цьому шлюбі народилося троє дітей: Лев, Микола і Софія [21, с. 16-17].

У 1916 р. Леву Платоновичу Симиренку

запропонували очолити щойно утворену кафедру садівництва в Петро-Розумовській (нині Тимирязевській) сільськогосподарській академії в Москві. Вчений відмовився від пропозиції, оскільки ще не завершив головну справу свого життя – працю, яка б підсумувала весь його садівничий досвід. «Українсько-російська помологія», або ж «Помологія» це праця, які не має рівних і на сьогодні, без якої не можливий розвиток садівництва. Завершив її Лев Платонович у 1919 р.

У ніч з 5 на 6 січня 1920 року невідомі, покликавши господаря до вікна, пострілом із гвинтівки смертельно поранили Л. Симиренка. Доки дружина з домочадцями вели його коридором до кімнати, бандити вдерлися крізь вікно і, схопивши закривавлену одягу Лева Платоновича, щойно зняту з пораненого, зникли в нічній темряві... Софія МIRONІВНА кинулася за місцевим фельдшером. Але з'ясувалося, що куля, пронизавши передпліччя, перебила вену, і поранений утратив дуже багато крові. Його останні слова були звернені до дружини: «Софійко! Мою останню книгу слід назвати «Опис маточного асортименту мого розсадника»... і підписати – «Світлої пам'яті матері Тетяни Іванівни Овчинікової-Симиренко». Передихнувши, додав: «Коректувати книгу доручаю своєму другові – Володимирі Микитовичу Дончеву...» [21, с. 214]

У дозволі на видання «Помології» родині було відмовлено, і вона побачила світ лише у 1961 р. завдяки зусиллям Науково-дослідного інституту садівництва.

Вивчаючи подробиці цього вбивства, Іван

Головченко, міністр внутрішніх справ УРСР, дійшов до висновку, що стріляли у Симиренка бандити, які не були особливо зацікавлені у вбивстві, – їм потрібен був лише доказ виконаного замовлення, а замовник, очевидно, був не місцевий, бо для місцевого непотрібен речовий доказ у вигляді закривавленої одягу. Отже, замовник був здалеку – з Черкас чи з Києва, а можливо, ще й далі. [11, с. 15-16]. Більшість дослідників вважають, що 65-річний український учений Лев Симиренко став чи не найпершою жертвою антиукраїнської діяльності тоталітаризму [6-8; 21]. За загадкових обставин спіткала смерть у 1919 році і двох молодших братів Лева Платоновича – Миколу й Олексія, які мешкали в Києві.

Висновки. Проаналізувавши ключові моменти життя Лева Платоновича Симиренка, можна виділити наступні фактори, що впливали на становлення та життєвий шлях особистості. По-перше, родина вченого, в якій, починаючи ще з козацьких часів, виховувався дух справедливості, добропорядності і працьовитості. По-друге, епоха в якій він народився. Присвятивши все своє життя та діяльність служінню українському народу, він своїми науковими працями започаткував помологію на наших теренах і ще за життя набув широкого визнання як видатний помолог світу. Його наукова та прикладна діяльність відзначається багатогранністю, коло якої навіть важко обмежити. Життя його трагічно обірвалось, радянська влада всіляко намагалась стерти його ім'я з історії. Сьогодні ім'я Лева Платоновича Симиренка відоме всім і посіло належне місце в історії України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Адресная и справочная книга «Весь Киев» на 1906 год. – К., 1906. – Стоп. 431. окр. паг.
2. Адресная и справочная книга «Весь Киев» на 1907 год. – К., 1907. – Стоп. 442, 55 окр. паг.
3. Адресная и справочная книга «Весь Киев» на 1911 год. – К., 1911. – Паг. 613, 144.
4. Артеменко М. У Симиренковому саду (Про Л.П. Симиренка) // Сільські вісті. – 1971. – 30 грудня. – С. 2.
5. Большая Советская Энциклопедия: В 30 т. – М.: «Советская энциклопедия», 1969-1978. Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/124660>
6. Вольвач П.В. Симиренко – фундатор українського промислового садівництва: В 3-х ч.: Ч. 1 – Сімферополь: Таврія, 2002. – 287 с.
7. Вольвач П.В. Симиренко – фундатор українського промислового садівництва: В 3-х ч.: Ч. 2 – Сімферополь: Таврія, 2003. – 288 с.
8. Вольвач П.В. Симиренко – фундатор українського промислового садівництва: В 3-х ч.: Ч. 3 – Сімферополь: Таврія, 2004. – 304 с.
9. Вольвач П.В., Заєць В.К. Лев Платонович Симиренко. – М.: Колос, 1984. – 176 с.
10. Гамоля Н. Генерація перших і єдиних: (Династія Симиренків) // Контракти. – 2003. – № 37. – С. 56 – 58.
11. Головченко І. Слідами давніх подій // Україна. – 1971. – № 25. – С. 15-16.
12. Державний архів Черкаської області (далі – ДАЧО). – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 37. – 4 арк.
13. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 39. – 2 арк.
14. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 41. – 23 арк.
15. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 42. – 134 арк.
16. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 43. – 38 арк.
17. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 141. – арк. 12
18. Жук П. Раз добром нагріте серце: (Про Л.П. Симиренка) // Молодь Черкащини. – 1960. – 5 серпня. С. 3.
19. Із забуття. Генеалогічні дослідження. – Львів.: Галицька видавнича спілка, 2002. – 144 с.
20. Кекух А.М. Выдающийся помолог Л.П. Симиренко // Агробиология. – 1959. – № 3. – С. 469 – 474.
21. Ковтун Ю. Сузір'я Симиренків / Ю. Ковтун. – К.: Україна, 2009. – 382 с.

22. Коломієць В. Ренет Сими́ренка: (З поеми «Яблуневий пан») // Ранок. – 1965. – № 11. – С. 12 – 13.
23. Леонтович В. Родина Сими́ренків. Василь Федорович Сими́ренко // Київська старовина. – 1994. – № 4. – С. 15 – 23.
24. Малаков Д. Київські адреси родини Сими́ренків: архівна розвідка / Д. Малаков // Родовід. – 1995. – Чис. 10. – С. 77 – 85.
25. Павлов А.В., Чухно Д.Ф. Лев Платонович Сими́ренко. – К.: Наукова думка, 1980. – 180 с.
26. Розгін І. Володимир Л. Сими́ренко: Короткий нарис життя та наукової й громадської діяльності. – Вінніпег, 1959-1960. – 80 с. з іл. Бібліогр.: 39 назв.
27. Сими́ренко Т. Очима пам'яті, Родовід // 1995, 1(10). – С. 10-53
28. Слабошпицький М. Феномен одного роду // Чумацький Шлях №3, 2006.- С. 9 – 11.
29. Центральный музей Тавриды [Електронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tavrida.museum.crimea.ua/index.php/news/general-museum-news/item/152-lev-ukrainskogo-sadovodstva> - Название с экрана
30. Череди́ченко Д. Плекаймо, люди, сад // Сім'я Сими́ренків // Урядовий кур'єр. – 1995. – 18 листопада – С. 5
31. Шесто́паль О. Л. П. Сими́ренко - фундатор економіки і організації промислового садівництва та його послідовники [Текст] / О. М. Шесто́паль ; Наук. центр УААН «Плодівництво», Ін-т садівництва УААН. - К.: ННЦ ІАЕ, 2005. - 70 с.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014

REFERENCES:

1. Adresnaya i spravochная kniga «Ves Kyev» na 1906 god (Address and reference book «All Kiev» on 1906), Kyiv, 1906. Stovp. 431. okr. pag
2. Adresnaya i spravochная kniga «Ves Kyev» na 1907 god. (Address and reference book «All Kiev» on 1907), Kyiv, 1907. Stovp. 442, 55 okr. Pag
3. Adresnaya i spravochная kniga «Ves Kyev» na 1911 god (Address and reference book «All Kiev» on 1911), Kyiv, 1911. Pag. 613, 144
4. Artemenko M. U Symyrenkovomu sadu (Pro L.P. Symyrenka) (In Symyrenkovomu Supplies (About Symyrenka LP)) // *Silski visti*, 1971, 30 grudnya, P. 2
5. Bolshaya sovetskaya entsiklopediya: V 30 t. (Bolshaya Sovetskaya Encyclopedia: In 30 t.), Moskov, 1969-1978. Mode of access: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/124660>.
6. *Volvach P.V.* Symyrenko – fundator ukrayinskogo promyslovogo sadivnyctva: V 3-x ch. (Volvach PV Symyrenko - founder of the Ukrainian industrial gardening: a 3-h). Ch. 1, Simferopol, 2002. 287 p.
7. *Volvach P.V.* Symyrenko – fundator ukrayinskogo promyslovogo sadivnyctva: V 3-x ch. (Volvach PV Symyrenko - founder of the Ukrainian industrial gardening: a 3-h). Ch. 2, Simferopol, 2003. 288 p.
8. *Volvach P.V.* Symyrenko – fundator ukrayinskogo promyslovogo sadivnyctva: V 3-x ch. (Volvach PV Symyrenko - founder of the Ukrainian industrial gardening: a 3-h). Ch. 3, Simferopol, 2002. 304 p.
9. *Volvach P.V., Zayecz V.K.* Lev Platonovych Symyrenko (Lev Platonovich Symyrenko) – Moskov, 1984. 176 p.
10. Gamolya N. Generaciya pershyx i yedynyx: (Dynastiya Symyrenkiv) (The generation of the first and only: (Symyrenko Dynasty). *Kontrakty*, 2003. No. 37, pp. 56 – 58.
11. *Golouchenko I.* Slidamy davnix podij (In the footsteps of ancient events). Ukrayina, 1971, no 25, P. 15-16.
12. Derzhavnyj arxiv Cherkaskoyi oblasti (State Archives of Cherkasy Oblast).no. of fund 5799, no. of description 1, case no 37, amount of folias 4.
13. Derzhavnyj arxiv Cherkaskoyi oblasti (State Archives of Cherkasy Oblast).no. of fund 5799, no. of description 1, case no 39, amount of folias 2.
14. Derzhavnyj arxiv Cherkaskoyi oblasti (State Archives of Cherkasy Oblast).no. of fund 5799, no. of description 1, case no 41, amount of folias 23.
15. Derzhavnyj arxiv Cherkaskoyi oblasti (State Archives of Cherkasy Oblast).no. of fund 5799, no. of description 1, case no 42, amount of folias 134.
16. Derzhavnyj arxiv Cherkaskoyi oblasti (State Archives of Cherkasy Oblast).no. of fund 5799, no. of description 1, case no 43, amount of folias 38.
17. Derzhavnyj arxiv Cherkaskoyi oblasti (State Archives of Cherkasy Oblast).no. of fund 5799, no. of description 1, case no 141, amount of folias 12.
18. *Zhuk P.* Raz dobrom nagrite serce: (Pro L.P. Symyrenka) (Once heated good heart: (On LP Symyrenka)). *Molod Cherkashhyn*, 1960, 5 serpnia, P. 3
19. Iz zabuttya. Genealogichni doslidzhennya (From oblivion. Family History Research). L`viv, 2002, 144 p.
20. *Kekux A.M.* Vidayuschiysya pomolog L.P. Symyrenko (Outstanding pomologist L.P. Symyrenko). *Agrobryologiya*, 1959, no. 3, pp. 469 – 474
21. *Kovtun Yu.* Suzir`ya Symyrenkiv (Constellation Symyrenko). Kyiv, 2009, 382 p.
22. *Kolomiyecz V.* Renet Symyrenka: (Z poemy «Yablunevyj pan») (Rennet Symyrenka (from the poem «Mr. Apple»). *Ranok*, 1965, no. 11, pp 12 – 13.
23. *Leontovych V.* Rodyna Symyrenkiv. Vasyly Fedorovych Symyrenko (Family Symyrenko. Vasily Fedorovich Symyrenko). *Kyivsjka starovyna*, 1994, no. 4, pp. 15 – 23
24. *Malakov D.* Kyivsjki adresy rodyny Symyrenkiv: arkhivna rozvidka (Kyiv address family Symyrenko: Archival Intelligence). *Rodovid*, 1995, no. 10, pp. 77 – 85.
25. *Pavlov A.V.* Chukhno D.F. Lev Platonovych Symyrenko (Lev Platonovich Symyrenko). Kyiv, 1980, 180 p.
26. *Rozghin I.* Volodymyr L. Symyrenko: Korotkyj narys zhyttja ta naukovoji j ghromadsjkoji dijalnosti

- (Vladimir L. Symyrenko: A brief sketch of the life and scientific and social activities). Vinnipeg, 1959-1960, 80 p.
27. *Symyrenko T.* Ochyma pam'jati (Eyes memory). Rodovid, 1995, no.10, pp. 10-53.
28. *Slaboshpyckyj M.* Fenomen odnogo rodu (The phenomenon of one kind). Chumacjkyj shljakh, no.3, 2006, pp. 9 – 11.
29. Cenralnij muzej Tavrydi (Central Museum Tauris). Regime to access: <http://tavrida.museum.crimea.ua/index.php/news/general-museum-news/item/152-lev-ukrainskogo-sadovodstva>
30. *Cherednychenko D.* Plekajmo, ljudy, sad (Sim'ja Symyrenkiv) (Nurture, people, garden (family Symyrenko)). *Urjadovyj kur'jer*, 1995, 18 lystopada, P. 5.
31. *Shestopalj O. L. P.* Symyrenko - fundator ekonomiky i orghanizaciji promyslovogho sadivnytva ta jogho poslidoynyky (LP Symyrenko - founder of Economics and Industrial Engineering of gardening and his followers). Kyiv, 2005, 70 p.

Карпенко Вікторія Валеріївна – аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Адреса: 20300, м. Умань, вул. Садова, 28

E-mail: karpenko_viktoryia@mail.ru

Karpenko Viktoriya Valeriivna – postgraduate

Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university

Address: 28, Sadova Str., Uman, 20300, Ukraine

E-mail: karpenko_viktoryia@mail.ru